

SPIS TREŚCI

OD AUTORA	9
PRAWA HAMMURABIEGO (XVIII—XVII w. p.n.e.)	11
Zakres władzy Hammurabiego. Troska o dobro poddanych. Idea trwałości prawa	
ORĘDZIA ASIOKI (III w. p.n.e.)	15
Geneza odrodzenia wewnętrznego. Tolerancja religijna. Troska o dobro poddanych	
PLATON (427—347 p.n.e.)	17
Geneza państwa. Struktura państwa idealnego. O rządach filozofów. Cel państwa; uniwersalizm poznawczy w zakresie polityki. Funkcja prawa. Zakres regulacji prawnej	
ARTYSTOTELES (384—322 p.n.e.)	23
Pojęcie państwa; państwo jest tworem natury; z natury wynika podział na wolnych i niewolnych; człowiek jest istotą stworzoną do życia w ramach państwa. Pojęcie ustroju państwa; ustroje właściwe i zwyrodniałe. Najlepsze jest państwo oparte na stanie średnim. Inne cechy państwa najlepszego. Teoria przewrotów państwowych; stan średni najlepiej stabilizuje ustrój. Funkcja prawa. Teoria obrony niewolnictwa	
CYCERON (106—43 p.n.e.)	31
Idealizacja ustroju przodków. Pojęcie państwa i charakterystyka poszczególnych form ustrojowych. Ustrój mieszany jest najlepszy. O prawie natury i prawach stanowionych	
ŚW. AUGUSTYN (354—430)	35
Przyczyny rozbieżności między państwem Bożym i państwem ziemskim. Polemika z cykerońską definicją państwa. O nieszczęściu wojen, nawet tych, które określane są jako sprawiedliwe	
TOMASZ Z AKWINU (1225—1274)	41
O konieczności istnienia czynnika kierowniczego w państwie. Analiza różnych form ustrojowych. O władzy królewskiej i tyrańskiej. Przyczyny powstania tyranii	

MORUS (1476—1535)	47
Rozważania zawarte w „Utopii” mogą być przydatne dla lepszego urzędowania państwa. Własność wspólna stanowi podstawę szczęścia społecznego. Struktura władz Utopii. Praca w Utopii. Dystrybucja i konsumpcja dóbr w Utopii. Prawo Utopian	
MACHIAVELLI (1469—1527)	55
Podstawę działania księcia winna stanowić realistyczna ocena sytuacji, a nie abstrakcyjna powinność. Podstawy silnej władzy monarszej. Stosunek monarchy do arystokracji i ludu. Metody sprawowania władzy	
BODINUS (1530—1596)	63
Definicja państwa i jej elementy. Powstanie państwa i jego ewolucji. Monarchia jest najlepszą formą ustroju. Definicja suwerenności, jej atrybuty i znamiona. Znamiona suwerenności są niezbywalne	
MODRZEWSKI (1503—1572)	69
Pojęcie państwa, jego geneza i cele. Władza królewska i jej zadania. Kompetencje króla na tle funkcji ciała przedstawicielskiego. Szlachectwo winno zależeć od cnót, nie zaś od pochodzenia. Różnica między prawem a obyczajem; cel praw i idea praworządności	
HOBBS (1588—1679)	75
Instytucje państwowe tworzą jeden wielki organizm. Negatywna ocena natury człowieka. Pojęcie praw natury i ich treść. Przyczyny powstania państwa. Powstanie państwa musi łączyć się z utworzeniem władzy absolutnej. Uprawnienia suwerena płyną z umowy powszechnej	
LOCKE (1632—1704)	81
O stanie natury. O celach społeczeństwa politycznego i rządu.	
ROUSSEAU (1712—1778)	87
Konsekwencje powstania własności prywatnej. Dalsze etapy rozwoju nierówności między ludźmi. Polityczne konsekwencje nierówności ekonomicznej. Zasady umowy społecznej i jej polityczne następstwa	
MONTESKIUSZ (1689—1755)	95
Pojęcie ducha narodu i jego wpływ na praktykę polityczną. Rodzaje ustrojów i ich cechy charakterystyczne. Wolność polityczną gwarantuje trójpodział władz. Pojęcie prawa, jego rodzaje i znaczenie. O różnicy między prawami stanowionymi a obyczajami i zwyczajami	
BECCARIA (1738—1794)	103
Czym prawo jest a czym być powinno. Zasada celowości kary. Współmierność między przestępstwami a karami. Cel kary. Szybkość kary. Inne zasady prawa karnego. O karze śmierci.	

DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA I OBYWATELA (26 VIII 1789)	109
HEGEL (1770—1831)	113
Istota ducha i jego rozwój. Duch narodu i jego przejawianie się w dziejach. Pojęcie państwa i jego zadania. Wolność, jej formy i zakres. Rola tzw. postaci historycznych	
SAVIGNY (1779—1861)	125
Powstanie prawa pozytywnego i jego charakter. Czy Niemcy są przygotowani do podjęcia prac nad kodyfikacją prawa?	
STASZIC (1755—1826)	131
Ludzie są z natury równi. Kto wiedzie Polskę do niewoli? Sejm i władza wykonawcza. Zasady organizacji sejmu. O rozszerzeniu praw politycznych miast. O konieczności posiadania silnej armii.	
TOWARZYSTWO DEMOKRATYCZNE POLSKIE (1832—1862)	139
Akt założenia Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (tzw. Mały Manifest) z 17 marca 1832 roku. Manifest Towarzystwa Demokratycznego Polskiego (tzw. Wielki Manifest).	
MILL (1806—1837)	149
Etyczne podstawy utilitaryzmu. O sferze wolności, której państwo nie powinno ograniczać. O wolności myśli i słowa. Wolność opinii sprzyja wznoszeniu się społeczeństwa na wyższy poziom. O możliwych przypadkach ograniczania wolności wyrażania opinii. Jednostka na tle ruchu masowego. Granice władzy społeczeństwa nad jednostką.	
BAKUNIN (1814—1876)	157
Teorie burżuazyjne a anarchizm. Tylko likwidacja państwa może wyzwolić proletariat. Ludy słowiańskie a ideologia anarchizmu. Anarchistyczna wizja przyszłości ludów słowiańskich.	
MARKS (1820—1895)	163
Podstawowe założenia teorii rozwoju społecznego. Państwo jest wytworem podziału społeczeństwa na klasy. Podstawowe problemy społeczne.	
ENGELS (1820—1895)	175
Podstawowe założenia teorii rozwoju społecznego. Państwo jest wytworem podziału społeczeństwa na klasy. Podstawowe problemy społeczne.	
GUMFLOWICZ (1830—1909)	183
Gumflowicz wobec darwinizmu. Geneza państwa i jego cele. Walka grup jako ekwiwalent walki klas. Podstawowe prawa rozwoju społecznego. Pojęcie państwa — jego istota i zadania. Prawo jako rezultat walki grup.	

AUSTIN (1790—1859)	191
Przedmiot prawoznawstwa. Prawa w ścisłym i potocznym znaczeniu. Istota prawa i jego rodzaje. Dalsze próby zdefiniowania prawa. Prawo a suweren. Prawo pozytywne i moralność pozytywna.	
JELLINEK (1851—1911)	197
Istota prawa i źródła jego obowiązywania. Fakty społeczne jako źródło prawa. Państwo a powstanie prawa.	
BERNSTEIN (1850—1932)	203
Zakwestionowanie marksowskiego prawa koncentracji kapitału. Socjalizm a demokracja. Socjaldemokracja wobec demokracji burżuazyjnej i dyktatury proletariatu. Socjaldemokracja jako partia reform.	
SOREL (1847—1922)	211
Krytyka parlamentarnej drogi do socjalizmu. Znaczenie syndykalizmu. Funkcja mitu w kształtowaniu przyszłości. Strajk powszechny jako instrument umożliwiający zapoczątkowanie socjalistycznej przebudowy państwa. Znaczenie generalnego strajku politycznego. Kształtowanie w klasie robotniczej świadomości producentów. Apologia przemocy.	
DUGUIT (1859—1928)	219
Krytyka koncepcji praw podmiotowych. Krytyka indywidualistycznej koncepcji społeczności i prawa podmiotowego. Zasadnicze kierunki ewolucji prawa. Współczesne przesłanki solidaryzmu. Państwo współczesne jako wynik racjonalnej organizacji pracy.	
PETRAŻYCKI (1867—1931)	225
Charakter emocji prawnych. Dalsze różnice między prawem a moralnością. Znaczenie funkcji atrybutywnej w dziedzinie prawa. Społeczne funkcje prawa. Pojęcie państwa i jego elementy.	
DMOWSKI (1864—1939)	237
Naród a państwo. Potrzeba polityki „narodowej”. Odrodzenie polityczne i udział społeczeństwa w akcji politycznej.	
POUND (1870—1964)	243
Zasadnicze kierunki przekształceń zachodzących w teorii prawa na przełomie XIX i XX wieku; aktualne cele prawa. Kontrola społeczna jako podstawowa funkcja prawa.	
KELSEN (1881—1973)	249
Formalne i materialne traktowanie istoty prawa. Prawo w znaczeniu eksplikatywnym i normatywnym; dualizm sfery bytu i powinności. Prawo jako wyraz woli państwa niezależnej od woli społeczeństwa. Przedmiotem nauki prawa winna być jedynie jego strona formalna. Istotę demokracji określa dualizm ideologii i rzeczywistości. Naród jako podmiot i przedmiot władzy. Istota i znaczenie parlamentaryzmu. Systemom totalitarnym należy przeciwstawić udoskonalony system parlamentarny. Reforma parlamentaryzmu.	

MUSSOLINI (1883—1945)	261
Światopogląd faszystów. Uniwersalne znaczenie faszyzmu. Apoteoza organizacji państwowej; totalitaryzm faszyzmu. Wolność w państwie faszystowskim. Podstawę struktury państwa faszystowskiego stanowią korporacje. Państwo faszystowskie jest wolą potęgi i panowania. Wojna źródłem potęgi i czystości moralnej narodu. Krytyka socjalizmu i innych prądów ideowych.	
HITLER (1889—1945)	271
Naturalne przesłanki rasizmu. Walka o czystość rasy aryjskiej. Nacjonalizm jako składnik ruchu narodowosocjalistycznego. Funkcje państwa rasistowskiego.	
KEYNES (1883—1946)	281
Realizacja pełnego zatrudnienia i sprawiedliwszy podział bogactw podstawowymi zadaniami nowoczesnego państwa kapitalistycznego. Próba dostosowania kapitalistycznej struktury społecznej do potrzeb dyktowanych przez życie. Konieczność centralnego kierowania podstawowymi działaniami produkcji. Konsekwencje polityczne interwencjonizmu państwowego.	
GANDHI (1869—1948)	289
Metody walki politycznej — Satyagraha. Cywilne nieposłuszeństwo. Zaniechanie współpracy. Wolność — zgodność interesów jednostki z interesami społeczeństwa. Równość ekonomiczna. Powiernictwo alternatywą kapitalizmu. Struktura społeczeństwa przyszłości. Nacjonalizm i internacjonalizm.	
MOUNIER (1905—1950)	299
Istota personalizmu i jego cele. Wolność jako „żywe źródło bytu”. Personalizm wobec zagadnienia własności. Humanizm w funkcjonowaniu struktur ekonomicznych.	